

Els colors dins la nostra toponímia

Antoni Pasqual Andreu

Tu ets la color dels meus ulls

Llibre de benaventurances

M. À. Riera

Si analitzam la toponímia descriptiva del nostre municipi, podem observar que els nostres avantpassats varen recórrer a diferents motivacions i recursos per generar-la. Un d'aquests recursos, que es reitera a tot arreu, és el d'emprar els colors que s'aprecien a l'entorn, sigui urbà o rural, a l'hora de batejar l'ampli ventall d'elements geogràfics. Així, trobam noms de construccions, elevacions, penyes, cavitats, camps de cultiu, platges, etc., que s'originaren a partir d'un color que els caracteritzava.

Espigolant en llibres d'arxiu, en bibliografia de caire local i en el saber de la gent major del nostre municipi, que és coneixedora de tot paratge, hem pogut realitzar un replec prou representatiu d'aquest tipus de nomenclatura, que aglutina noms del passat, així com també els que perviuen avui. Apareixen agrupats a la comunicació segons el color a què fan esment.

En el recull, hem descartat els topònims que, baldament duguin un color, s'originen a partir d'un antropònim, com per exemple: el carrer d'en Blanc, Can Negre, Can Roig, Can Vermell, Son Blauet, Son Negre, etc, o els de caire fito-toponímic, com el sementer de ses Figueres Blanques, ses Mates Negres, etc., ja que en férem esment a una comunicació a les *X Jornades d'Estudis Locals* (Pasqual 2019). Per contra, hi afegim uns topònims urbans que explícitament no contenen cap color a la seva estructura, però tenen a veure amb les arts plàsti-

ques, ja que fan referència a elements decoratius de façana, on s'emprà per a la seva manufactura diferents coloracions.

El blanc

Dins aquesta tipologia de topònims, els que contenen el color blanc, els trobam ben representats al nostre municipi. Quasi tots els casos localitzats tenen a veure amb el cromatisme blanquinós de la litologia i sediments de diferents accidents orogràfics.

Per la seva antiguitat, iniciam el repàs amb dos topònims andalusins que són el nom de dues propietats rurals d'aquella època. El primer és *Tor Alba*, que significa 'penya blanca' i correspon a la denominació d'un rafal o alqueria, que s'ubicava segons la *Remembrança* de Nuno Sanç al districte de Manqūr, a la partida de Manacor (l'actual terme de Manacor i de Sant Llorenç des Cardassar). L'altre, ben nostrat i que ha sobreviscut fins avui dia, és *Atafal*, que ve a dir 'la greda, la terra de color blanc' (Mut & Rosselló).¹

Continuam el repàs amb noms en català de similar origen, però molt més recents. Hi ha els que fan referència a elevacions del terreny o zones rocoses; així, tenim el puig Blanc (Son Tovell), la penya Blanca (es Rafal de Son Macià) i els clots Blancs (Son Moro).² Dins la toponímia relativa a cavitats tenim les coves Blanques (Porto Cristo) i la cova Blanca (coves del Drac).³ A continua-

¹ Les terres de l'alqueria Atafal, anomenada ja en el segle XIV com la Tafal, durant els segles s'anaren segregant, ja que es trobaven prop de la vila. En el segle XIX la possessió comptava amb poca extensió i el nom de les cases fou substituït per Son Banya. Malgrat tot, l'antic topònim andalusí perviu encara, ja que les terres existents entre el nucli urbà, Son Talent, ses Barraques, es Morers, Son Llunes i sa Canova reben la mateixa denominació. A dit entorn, també és ben coneguda la costa de sa Tafal, al camí de Conies.

² Consta que, l'any 1892, els germans Amer Servera pujaren al puig Blanc (Son Tovell), on observaren les restes d'una construcció antiga, al seu parer talaiòtica (Riera et al. 2009). Ens donaren a conèixer la penya Blanca (Rafal de Son Macià) els informadors 1 i 5. Aquest darrer coneixia el nom ja del seu padri. Els clots Blancs, es poden apreciar ran del camí dels establits de Son Moro, ja que correspon a un retall rocós del terreny. Ens parlà d'ells l'informador 34.

³ Si hom contempla les parets d'aquestes dues cavitats, entendre que l'origen del seu nom està associat a la tonalitat blanquinosa de la roca que les formen. No és d'estranyar que dita causa vingui reforçada amb la comparació que es pot fer amb el color dels sostres de dues cavitats adjacents conegudes com la cova Negra. Deixant de banda la motivació etimològica d'aquests dos topònims, direm que, dels dos, en tenim constància en les darreres dècades del segle XIX, ja que les coves Blanques son mencionades l'any 1872, quan al mes de juliol, pels carrers acostumats de la vila de Manacor, es feia el següent pregó: «Que toda persona que fuere a tomar baños ó a bañarse en el puerto tenia que sugetarse á las reglas establecidas para ello que consisten en que los hombres deben bañarse en el punto desde el llamado el desemberquedó hasta las Covas Blancas y las mugeres en lo restante; y que los hombres deben bañarse con calsoncillos, bajo la multa de dos pesetas» (*Llibre registre de bans 1872-1884*. AMM 1797/4). Farem menció també de l'aparició d'aquest nom a la rondalla *En Pere des forn (Aplec de Rondalles mallorquines d'en Jordi d'es Racó*, quinzena edició, 2008, tom 3, p. 134). Pel que fa al nom de la cova Blanca (coves del Drach) apareix ja l'any 1880 al

El caló Blanc (cala Varques).

ció, agrupam els noms localitzats relatius a zones de cultiu com la costa Blanca (Son Peretó) i la bassa Blanca (Can Caramany i Son Suau).⁴ Un nom relatiu al nostre litoral és el caló Blanc (cala Varques), el qual es deu al seu fons arenós, incentivat pel contrast fosc dels covals marins i la garriga que allà s'hi troba.⁵ Per acabar, adjuntam el nom d'una construcció a la zona de Son Vaquer d'en Ribera coneguda com la caseta Blanca.⁶

plànol topogràfic aixecat pel naturalista alemany Friedrich Will (Ginés et al. 2018).

⁴ Els veïnats vells de la zona de Son Peretó, entre ells els informadors 6 i 10, recorden que fa dècades, quan s'efectuaren millores a la carretera de Manacor a Sant Llorenç des Cardassar, rebaixaren la costa Blanca, una pendent pronunciada que els vianants que circulaven en direcció a Manacor culminaven, metre endavant, metre endarrere, a l'alçada on es troba la camada de la basilica paleocristiana. El topònim apareix registrat al Mapa General de Mallorca. Si acudim al lloc, podem comprovar que el terreny blanquinós adjacent a la carretera és l'origen de dita denominació. Recollirem el nom de la bassa Blanca, existent a Son Suau i Can Caramany, dels informadors 28, 24 i 30.

⁵ Aquest nom apareix recollit al Mapa General de Mallorca. També el recollirem dels informadors 9, 15, 18 i 26.

⁶ Recollirem el nom d'aquesta edificació dels informadors 11 i 32, que són veïnats de la zona de Son Vaquer d'en Ribera.

El negre

El color negre no és tan representat dins la toponímia com el color blanc. Vegem-ne els noms localitzats. Un és el nom d'una elevació i tres més corresponen a cavitats.

Dins la possessió des Fangar, existiren en el segle xx uns terrenys de conró enfilats a un galter d'una elevació anomenats el puig Negre Nou i el puig Negre Vell. Sembla que l'ús de l'adjectiu nou i vell es deu a l'ordre cronològic que se seguí a l'hora d'explotar agrícolament la zona esmentada. Encara que no haguem recollit el topònim de cap informador que treballà a la finca, és evident que antany el nom de l'elevació era coneguda com el puig Negre.

Quant a les cavitats, tenim les coves Negres (Rafal de Son Macià), i la cova Negra (Porto Cristo i coves del Drac).⁷

El roig

Si hi ha un color que destaca per damunt els altres per la seva abundància dins la nostra toponímia rural, és el roig.

Des d'antic, hi ha noms de possessions que fan referència al dit color. El que no queda clar en alguns casos és si es deu al color de les cases o al terrer argilós que predomina dins la finca. Des del segle xiv al xvi, existiren dues propietats vinculades i veïnes a Rotana, anomenades el Rafal Roig i el Rafal dels Rusquets.⁸

Al camí de Saluet, passat Son Sureda, també hi ha el Rafal Roig. Tenim constància del nom des de l'any 1598.⁹ A les acaballes del mateix segle, envers la marina, es documenta també el Rafal Roig (1578) o la Casa Roja (1595), que era el mateix.¹⁰

⁷ La gent major de Son Macià coneix bé dins es Rafal, baix un petit cingle rocós, prop del regueró que baixa cap a l'hort de s'Hospitalet i cala Magraner, unes balmes o cavitats de poca fondària conegudes com les coves Negres. Testimoni d'aquesta coneixença és el nombre de veïnats que ens parlaren d'elles; com són els informadors 1, 2, 5, 21, 23 i 25. Pel que fa a les dues cavitats conegudes com la cova Negra, direm que una es troba ran de la platja de Porto Cristo, a poques passes de les coves Blanques. És una cavitat artificial, possiblement prehistòrica, usada pels pescadors d'antany. En Damià Duran en dibuixà la seva planta i secció (Duran 2004). D'altra banda, a les coves del Drach hi ha un sector de la cavitat, que avui no es visita, conegut com la cova Negra. El nom apareix ja l'any 1880 al plànol topogràfic de Friedrich Will (Ginés et al. 2018), i amb tota seguretat es deu a la negror que s'observa a les seves parets, produïda pels antics sistemes d'il·luminació.

⁸ ARM, ECR. Una capbreuació feta a la darrerria del segle xvi, dels béns de la família Andreu, ens permet interpretar que aquesta propietat anomenada el Rafal Roig correspon avui al Rafalet de Rotana (ARM, ECR 1108).

⁹ Bernat Humbert de Togores arrendà aquest any les possessions de Bellver, el Rafal de Bellver, la Real i el Rafal Roig (ARM, Prot. S- 1807).

¹⁰ *Is Estims Generals* de 1578 lo Rafal Roig pertanyia a Lorongo Sureda (AMM 660/1). L'any 1595

Sa Bassa Roja (ses Rotetes). Imatge de F. Moragues y de Manzanos.

Respecte als espais de conreu, un nom molt repetit a moltes possessions és el camp Roig. Així ho trobam a Son Garbeta (segle xvii- xx), Santa Cirga (s. xx), sa Murtereta (s. xx), es Rafal Pudent (s. xx) i a s'Hospitalet (s. xx).¹¹ D'altra banda, trobam es Clot Roig (Son Josep Nou), que correspon a una enclotada que fa el terreny, on fins fa unes dècades s'hi cultivava.¹²

Llavors trobam els hidrònims sa Bassa Roja (Son Suau i ses Rotetes)¹³ i es

el procurador de Lorongo Sureda arrendava per sis anys al manacorí Jaume Gomila la possessió dita *la Casa Rotge*, envers la marina (ARM, Prot. S- 1804, f. 61- 64).

¹¹ Gràcies a les fonts arxivístiques, tenim constància que a la darrerria del segle xvii a Son Garbeta s'establien diferents peces de terra a *lo Camp Roig* (ARM, ECR 707). El nom perviu, al manco, fins a la darrerria del segle xix o principi del xx. L'any 1889, a *El Manacorens* (núm. 4, p. 3) apareix la notícia de la venda en aquest indret de vuit quarterades i mitja de terra. D'altra banda, gràcies a les fonts orals, sabem del mencionat topònim a les altres possessions. Els informadors foren el 10, 13, 29, 19, 4 i 27.

¹² Recollirem aquest nom de l'informador 12.

¹³ Quant a la bassa Roja que es troba a Son Suau, el nom ja apareix a la rondalla *En Pere des forn (Aplec de Rondalles mallorquines d'en Jordi d'es Racó*, 15a edició, 2008, tom 3, p. 135). Durant aquestes dues darreres dècades hem recollit el mencionat topònim de boca dels informadors 8, 16, 17 i 28. Respecte a l'existent a ses Rotetes, hem de dir que fou fotografiada fa més de cent anys, amb bestiar de la finca que hi abeurava, per Fernando Moragues y de Manzanos, el qual n'era

torrent Roig (Son Josep),¹⁴ els quals, com és de suposar, prengueren el nom pels sediments terrosos que s'hi arreplegaven.

A la zona de Son Macià, dos afloraments rocosos, caracteritzats pel seu color vermellenc, són coneguts com les penyes Roges (sa Mola, sa Vall).¹⁵ Decidim no afegir en aquest recull l'antic nom del carrer de Penya Roja, a la barriada de la Vila Nova, conegut avui per carrer de l'Ecònom Pere Bonnín, ja que sembla que el seu origen prové del malnom *Penya Roja* que tenia el serverí Antoni Servera, que altre temps habità o tingué terra en aquells voltants (Sansó 2007, 304).

El vermell

Els noms recollits que integren aquest color a la seva estructura corresponen a construccions, llevat d'un que és el nom d'una pesquera.

Tenim constància que l'any 1632 a la vila de Manacor existia el carrer dit del Portal Vermell, on Antoni Lull hi havia tingut una casa.¹⁶ D'altra banda, arriben als nostres dies dues edificacions dins la nostra ruralia conegudes com les cases Vermelles (Son Fangos, s'Hospital).¹⁷

Afegim també la citada pesquera, anomenada na Vermella, que es localitza als voltants de cala Anguila. Desconeixem l'origen del nom, però ens aventuram a incloure-la en aquest recull, perquè pensam que pot tenir a veure amb les destacades parets vermelloses de la cova des Coloms, que s'hi troba arran.¹⁸

Altres

Trobam escaiet afegir en aquesta darrera part de la recopilació uns topònims urbans desapareguts que, encara que no es trobi un color dins ells, tenen

el propietari (Falconer et al. 2008). El rossellonès Gaston Vuillier (1847-1915), d'una d'aquestes imatges, en realitzà una còpia en gravat, donant a conèixer aquest humil racó de les nostres marines als lectors de la seva obra *Voyage aux îles Baléares*. Recollirem el citat nom de camperols que habitaren la contrada, entre ells el 20, 31 i 34.

¹⁴ El torrent Roig arreplega part de les aigües pluvials de les muntanyes de Son Josep i les evacua a s'Estany d'en Mas. El nom ja apareix l'any 1914 a la contarella *Una bauxa esvauada*, on es descriu una anada en carro a cala Varques (*La Aurora*, núm. 413). Recollirem el nom aquests darrers anys dels informadors 22 i 26.

¹⁵ Recollirem aquests dos noms dels informadors 3, 23, 7, 14 i 33.

¹⁶ ARM, Prot. 3318 (not. Martí Cabrer), tercer lligall, núm. 8, f. 37.

¹⁷ Tots els conradors que cultiven terres per Son Fangos i Justaní coneixen les cases Vermelles, una edificació pintada de vermell, amb faixes blanques, molt pròxima a les cases de possessió de Son Fangos. D'altra banda, Can Toni des Rafal, que fou conegut antigament com Hospital Moragues, és un dels establiments de la possessió s'Hospital, que també rep el nom de ses Cases Vermelles. Així apareix al Mapa Topogràfic de les Illes Balears. També ho recollim de diferents veïnats de la zona.

¹⁸ El nom apareix en un recull de pesqueres efectuat per Francesc Oliver Billoch en el seu llibre *El Patron de pesca de Mallorca* (Oliver 1944) i al Mapa Topogràfic de les Illes Balears.

Les cases Vermelles (Son Fangos).

a veure amb elements d'ornamentació d'alguna façana, que foren realitzats en pintura; així, indirectament els podem associar amb els colors.

El carrer de les Teules Pintades i les cases de les Teules Pintades

En un estat deplorable arriben als nostres dies les teules pintades que embellien la façana de la posada dels Mínims, que es troba al carrer de la Soleadat. Aquestes teules decorades, que passen avui desaparebudes pels transeünts d'aquesta via, són el darrer testimoni material que ens queda, del gust provinent de la península, d'ornamentar amb una o més filades d'aquest tipus de teules el voladís que sobresurt a la línia de façana de la casa, però, dos topònims antics urbans ens demostren que a la nostra vila no solament aquest casal en tingué. Consideram rellevants aquests dos noms, ja que no tenim constància de l'existència similar a altres pobles de l'illa que també tingueren aquests tipus de teules.

Gràcies a la tasca de diferents investigadors locals, sabem que el carrer de l'Estrella, durant la darrerria del segle XVIII i fins a la segona meitat del XIX, fou conegut com el carrer de les Teules Pintades. Si hom consulta llibres d'arxiu d'aquest període, que tenen a veure amb la nostra història local, és normal trobar el topònim.

En aquest article, treim a la llum l'origen del nom d'aquest carrer en aquest

període, que prové de l'existència d'un habitatge format per dues cases contigües i corral anomenades les Teules Pintades. Localitzam repetidament aquest nom els anys 1778, 1788, 1798, 1808 i 1819, a la capbreuació que els seus propietaris realitzaren de l'immoble.¹⁹ Aquesta propietat confrontava amb tres carrers públics: el carrer d'en Binimelis (actual carrer del Rei Jaume II), el carrer del Ferrer Nou (denominació precedent del carrer dit de les Teules Pintades, avui de l'Estrella) i el carrer d'en Garriga (actual carrer del Centre). A més d'aquestes tres vies, l'immoble també confrontava amb la casa i corral de Francesc Riera, *de Conies*. La coneguda ubicació del casal dels Riera, *de Conies*, pels manacorins de més edat, ens permet situar amb precisió les cases de les quals parlem, al quadrilàter delimitat pels carrers de l'Estrella, del Centre, Major i del Rei Jaume II.

Aclarir qui va ser el propietari d'aquestes cases, durant el segle XVII i XVIII, que tingué el gust de posar aquestes teules ornamentals, és tasca mala de resoldre. Si fos un del segle XVII, seria algun membre de la família Blanquer, quan l'edifici funcionava com un dels hostals que tingué el poble,²⁰ i des de 1699 podria haver estat qualsevol membre de la família Gil, una família benestant que el posseï durant part del segle XVIII.

Avui, al lloc, trobam un habitatge de nova construcció i no es veu senya alguna de teula vella i molt manco pintada. Els veïnats que han fet vida sempre prop d'aquest casal l'anomenen Can Cetra, i és que l'any 1787 Margarita Gil Ferrer, membre de la nissaga dels Gil, anteriorment esmentada, per disposició testamentària el deixava al seu marit, Joan Morey Lull, *Cetra*.²¹

El carrer de les Carasses

Gràcies a les fonts arxivístiques, tenim constància que a Manacor, com pas-sà a Palma, també hi hagué un carrer dit *de las Carasas*. A la nostra vila, aquesta denominació no fou gens popular i, si ho fou, coexistí amb un topònim que sempre li feu ombra, ja que només l'hem trobada en una sola ocasió. El nom apareix

esmentat en un protocol notarial de 1763,²² i l'associam a l'actual carrer del Rei Jaume II. La denominació més usada en aquest període per designar aquesta via era carrer d'en Binimelis. La decoració existent, d'unes cares humanes pintades o obrades en relleu, a una façana d'un casal benestant d'aquest cèntric carrer, probablement originà aquest nom. Després d'haver realitzat entrevistes amb veïnats d'aquest carrer, la propietària de l'antiga posada de Son Joan Jaume recorda haver sentit dir als seus familiars que a les vuit orles circulars, que es poden observar a la part superior de la façana del dit immoble, hi havia antany decoracions antropomorfes. Esperam que en el futur puguem trobar més evidències que corroborin aquesta hipòtesi.

INFORMADORS

1. Antoni Capó, *des Rafal de Son Macià* (1953).
2. A. Riera, *Menut* (1933).
3. A. Sureda, *de Can Sureda* (1926-2021).
4. Bartomeu Duran, *Matgí* (1924-2006).
5. B. Riera, *des Rafal de Son Macià* (1917-2008).
6. Bernat Rosselló, *en Bernat de s'Hort* (1948).
7. Damià Barceló, *de Cas Mariner* (1943).
8. Gabriel Fons, *Ferrino* (1913-2012).
9. Guillem Adrover, *de Cas Coronell* (1923-2014).
10. G. Llodrà, *de Can Pujades* (1945).
11. Jaume Cabrer, *Sabatera* (1954).
12. J. Sureda, *Betlem* (1930-2011).
13. J. Parera, *Sinis* (1932-2015).
14. J. Sitges, *Morret* (1927-2021).
15. J. Matamales, *Pelletó* (1928-2007).
16. Joan Bosch, *Cirga* (1946).
17. J. Galmés, *de Son Suau* (1927).
18. J. Morey, *Ranqueta* (1940-2015).
19. J. Parera, *Bruixa* (1933-2010).
20. Joana Perelló, *de Can Devè* (1915-2018).
21. Llorenç Pascual, *des Rafal* (1947).
22. Lluís Massot, *Civil* (1940).
23. Martí Sureda, *de Can Vives* (1928-2017).
24. Mateu Fons, *de Son Mesquida* (1937).
25. Miquel Capó, *Capó* (1922-2013).
26. M. Grimalt, *de Can Vives* (1923-2005).
27. Onofre Fullana (1933-2019).
28. O. Galmés, *de ses Talaioletes* (1928-2011).
29. O. Pascual, *de Bellver* (1936-2019).
30. Pedro Fons, *de ses Cases Noves* (1935-2018).
31. P. Llodrà, *de Can Bessó* (1918-2016).
32. Sebastià Barceló, *de Can Tòfol* (1929).
33. S. Llinàs, *Garriguer* (1935).
34. S. Pascual, *de na Comte* (1928).

ABREVIATURES

AMM Arxiu Municipal de Manacor

ARM Arxiu del Regne de Mallorca

ECR Escrivania de Cartes Reials (ARM)

¹⁹ ARM, ECR 953, 955, 959, 961 i 962.

²⁰ El cadastre de 1654 ens permet comprovar com els Blanquer, en aquest cas, Pere Joan Blanquer Jaume posseïa uns immobles adossats des dels quatre cantons de la posada de Son Joan Jaume (unes cases i corral dites lo Hostal, un celler, unes cases i celler, i unes casetes que treuen portal al carrer d'en Biulaigo) que corresponen a les cases a les quals feim referència (Cadastre 1654. AMM 661/1, f. 357). La capbreuació d'una casa i corral d'aquest carrer realitzada l'any 1767 testimonia la presència de més d'un hostal en ell, ja que era conegut com «lo Carrer dit dels Ostals, ara de las Taulas pintades» (ARM, ECR 952, f. 72 v.- 73).

²¹ ARM, ECR 955, f. 174-175.

²² El document correspon a la divisió de béns de l'heretat de Guillem Rossinyol. Joan, un dels fills d'aquest, el qual tenia l'ofici de ferrer, prengué de l'herència unes cases i corral al carrer de l'Anell (actual carrer Major). Aquest immoble, a més de confrontar amb la dita via, ho feia amb les cases i corral de l'honor Damià Fullana q^o, amb corral i cases de l'honor Francesc Riera, *de Conies* i amb carrer dit *de las Carasas* (ARM, Prot. D- 4423, f. 94 v.-97).

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- FALCONER, Jaume; MORAGUES, Cristina, PAYERAS, Llorenç (2008). *Fernando Moragues y de Manzanos. Retratista del camp mallorquí*. El Gall Editor. (Col·lecció Ramon Llull)
- GINÉS, Angel [et al.] (2018). «Principals etapes de l'exploració i topografia de les Coves del Drach (Manacor, Mallorca)». *Papers de la Societat Espeleològica Balear*, volum 1. Societat Espeleològica Balear.
- DURAN JAUME, Damià (2004). *El mode de vida del pescador de Cala Manacor*. El Gall Editor. (Col·lecció Els Fíters; 8)
- MASCARÓ PASARIUS, Josep (1987). *Mapa General de Mallorca*. Segona edició.
- MUT CALAFELL, Antoni; ROSSELLÓ BORDOY, Guillem (1993). *La Remenbrança de Nunyo Sanç. Una relació de les seves propietats a la ruralia de Mallorca*. Palma: Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear.
- OLIVER BILLOCH, FRANCISCO (1944). *El Patrón de pesca de Mallorca*. Publicaciones del Instituto Social de la Marina (servicio cultural).
- PASQUAL ANDREU, Antoni (2019). «Recull fitotoponímic de la zona rural de Manacor». A: *X Jornades d'Estudis Locals de Manacor: Fora vila i espais urbans a Manacor*. Ajuntament de Manacor.
- RIERA FRAU, M. Magdalena; RIERA OLIVER, Isabel M.; ROMAN QUETGLES, Júlia (2009). «L'activitat arqueològica dels germans Amer Servera». A: *V Jornades d'Estudis Locals de Manacor: El patrimoni cultural de Manacor*. Ajuntament de Manacor.
- SANSÓ BARCELÓ, Sebastià (2007). «Un passeig pel Manacor del sis-cents a través dels malnoms». A: *IV Jornades d'Estudis Locals de Manacor*. Ajuntament de Manacor.